

forskning.no

Kultur

Helse

Miljø

Samfunn

Teknologi

Naturvitenskap

Blogg

Meninger

Plantepressa

- en blogg fra botanikere ved Norsk institutt for naturforskning

Moserik, fuktig og gammel granskog. Dette er «huldre-habitat»! (Foto: K. Margrethe Kvam Tingstad)

På jakt etter huldra

Huldreblom er en gåte for botanikerne. Hvordan kan den det ene året være et sted, og så neste år være borte? Og så plutselig dukke opp igjen milevis unna?

Lise Tingstad

ØKOLOG, FORSKER, NINA

PUBLISHED December 06. 2018

Det er tidlig morgen, og vi rusler innover langs en grusvei i skogen. Vi har sansene skjerpet. Vi er på jakt, men ikke på helt tradisjonell jakt, kanskje. Vi er på jakt etter en opplevelse, en fristund, et øyeblikk. Og en orkidé.

- *Tror du vi finner den? Den er ikke lett å se, og det er et stort område.*

- *Ja, men jeg tror vi har en sjanse. Den er jo sett i år. Tenk om vi finner den, da!*

Vi har noen koordinater, men må bruke kartet på telefonene for å navigere fordi vi har ikke med oss GPS. Vi har allikevel noen holdepunkter. Vi vet at vi skal følge grusveien et stykke, at vi skal finne den lille dumpa hvor det går en sti til venstre, at vi skal følge stien ned til en liten trebru og en bekk. Derfra må vi følge bekken, og

ANNONSE

følge godt med.

Der! Der er stien og brua. På veien innover møter vi en liten flokk lavskriker. For en deilig morgen! Så finner vi den lille bekken, og her starter turen vår på ordentlig. Vi kikker på hverandre og ser at vi begge er spente. Er den her, mon tro? Antagelig. Men, klarer vi å finne den? Vi tar første steg ut fra stien og fortsetter ned langs bekken.

Skogen er eldre her. Her står det tunge grantrær med hengelav, noen få krokete furutrær og en og annen bjørk. Det er en flott, grønn skogbunn her inne. Lyset faller i gule strimer ned mellom trærne og det er bare skogens lyder vi hører. Vi går langs bekken, og nå begynner øynene å saumfare terrenget på begge sider. Søker gjennom vegetasjonen etter noe vi ikke har sett før. Foreløpig dukker det bare opp kjente arter. Blikket glir over skogbunnen og finner furumose og etasjemose, linnea og gaukesyre. Og der er fugletelg, den lille bregnen. – Å se, der er småtveblad også! Da har vi i hvert fall sett én orkide i dag. Det er som å treffe igjen gamle venner.

- Skal vi dele oss og gå på hver vår side av bekken? - Ja, la oss gjøre det.

Vi ligner et par sporhunder der vi går, foroverbøyde og ivrige, med nesene i bakken. Samtidig går vi langsomt, som om vi lister oss for ikke å skremme noen. Selv om den vi er på jakt etter nok ikke er så lettskremt. Men allikevel. Det er så stille og fint her, og vi vil ikke forstyrre.

- Grønt, grønt, og flere kjente arter. Kanskje vi ikke finner den? - Er du sikker på at det er riktig bekk?

Men så. Kan det være? Hjertet slår litt ekstra fort. Det må være den! Den trer plutselig frem fra vegetasjonen nesten som et lite spøkelse. Der! Der nede ved bekken er én. Og her er en til! Wow! De er ikke så store, hva? Men allikevel majestetiske. Vi setter oss ned på kne og bare ser på den vevre planten. Huldreblom! Tenk det, da!

Huldreblom (*Epipogium aphyllum*) Foto: K. Margrethe Kvam Tingstad

Vi finner flere, faktisk ganske mange nedover langs bekken. De stikker opp av mosen nesten som små, lyserosa hattifnatter, bare med orkidé-blomster istedenfor fingre. Helt uten blader. Bleke, nesten gjennomsiktige. Tenk at vi fant huldreblom!

For akkurat det er nemlig ingen selvfølge. Den er en av Norges (og Europas!) mest sjeldne orkideer, som svært få mennesker har sett. Den kjente botanikeren Wischmann sa en gang om huldreblom «*man kan ikke i alminnelighet bare gå hen og lete den opp når man måtte ønske. Vi må pent vente til det behager «huldra» å dukke opp*». Og det hadde han nok rett i, for siden 1993 er det kun registrert 117 funn i Norge, til tross for at dette er en yndet plante å finne for mange botanikere. Huldreblom dukker opp på nye plasser til nye tider, og den er sjelden gjenfunnet to ganger på samme sted. Litt som selve huldra. Så det er ikke for ingenting at den bærer navnet huldreblom, eller at den har det engelske navnet «ghost orchid». I England ble den sjeldne planten først erklært utdødd, men stod opp igjen fra de

døde i 2009, da botanikeren Mark Janninck etter flere års iherdig leteinnsats fant ett enkelt individ. Skulle nesten tro det var et spøkelse!

Fremdeles er huldreblom en liten gåte for botanikerne. Hvordan kan den det ene året være et sted, og så neste år være borte? Og så plutselig dukke opp igjen milevis og årevis fra der den var sett sist? Kanskje har det å gjøre det med at planten ikke er grønn?

Huldreblom, med det latinske navnet *Epipogium aphyllum*, har nemlig mange og merkelige egenskaper. En ting man fort legger merke til når man ser den, er at den ikke har blader og at den ikke er grønn. Mangel på grønnfarge skyldes at den ikke har klorofyll. Den kan derfor fint vokse i skyggefull skog, for det er ikke sollys som gir energi til denne planten. Altså trenger den heller ikke blader. Huldreblom lever sammen med mykorrhiza-sopp (for øvrig spennende lesning om [mykorrhiza her](#), og har flere sopp-partnere under bakken, som trevlesopp (*Inocybe*), reddiksopp (*Hebeloma*) og frynsesopp (*Thelephora*). Det er gjennom disse artene at huldreblom får tak i næring. Kanskje lever den et nærmest usynlig liv sammen med sine sopp-partnere under bakken det meste av tiden, og kommer bare opp for å blomstre når forholdene ligger til rette?

Ingen har med sikkerhet klart å forutsi hvor og når huldreblom dukker opp neste gang. Men det gjør det desto mer spennende! Kanskje dukker den opp i en gammel skog nær deg? Det er i hvert fall mulig, det lover jeg. For ingen vet det sikkert. Går du en tur i skogen en tidlig morgen i august og har øynene med deg kan det være du får et møte med huldra, du også.

Huldreblom (*Epipogium aphyllum*) Foto: K. Margrethe Kvam Tingstad

«For lykken er en morgen i skogen, og en sjelden orkidé»

Så står de der, som bleke tynne hattifnatter, bare med orkidéblomster på. (Foto: K. Margrethe Kvam Tingstad)

Ps. Skulle du møte på huldreblom, oppfordrer vi deg til å registrere funnet på artobservasjoner.no, så vi kan lære mer om denne vakre og mystiske orkidéen. Husk at den er sjelden, og oppført som sårbar på rødlista, så her gjelder det å bare se, men ikke røre.

Referanser:

Artsdatabanken.no (www.artsdatabanken.no), besøkt 06.11.18

Gbif.org (<https://www.gbif.org/species/8179794>), besøkt 06.11.18

Mossberg og Stenberg 2016. Gyldendals Store Nordiske Flora. Gyldendal.

Plant Life: [https://www.plantlife.org.uk/uk/discover-wild-plants-nature/plant-fungi-species/ghost orchid](https://www.plantlife.org.uk/uk/discover-wild-plants-nature/plant-fungi-species/ghost%20orchid)

Robert Krulwich 2018, www.natgeo.org

PLANTEPRESSA

BLOGG

OM FORSKNING.NO

forskning.no er en netttavis med norske og internasjonale forskningsnyheter.

forskning.no gis ut under [Redaktørplakaten](#).

Ansvarlig redaktør / daglig leder:

Nina Kristiansen, tlf 414 55 513

Redaksjonssjef Bjørnar Kjensli, tlf 942 43 567

Annonser: HS Media, Mona Kalvatn, 95 11 92 33

Stillingsmarked: Preben Forberg, 413 10 879

KONTAKT OSS

epost@forskning.no

tlf 22 80 98 90

[Redaksjonen](#) - ansatte

Besøksadresse:

Sandakerveien 24 C (Myrens verksted), Bygg D3

Postadresse:

Pb 5 Torshov, 0412 Oslo

FØLG OSS

 [@forskningno](#)

 [/forskning.no](#)

VÅRE SAMARBEIDSPARTNERE

Akershus universitetssykehus HF

Artsdatabanken

De nasjonale forskningsetiske komiteene

De regionale forskningsfondene

Diku – Direktoratet for internasjonalisering og kvalitetsutvikling i høyere utdanning

Fafo

Fiskeri- og havbruksnæringens forskningsfond

Forsknings- og utviklingsavdelingen, Psykisk helse og rus, Vestre Viken HF

Forsvarets forskningsinstitutt

Framsenteret

GenØk – Senter for biosikkerhet

Handelshøgskolen BI

Havforskningsinstituttet

Høgskolen i Innlandet

Høgskolen i Molde

Høgskolen i Østfold

Høgskulen på Vestlandet

Høyskolen Kristiania

Institutt for samfunnsforskning

NIKU Norsk institutt for kulturminneforskning

NILU - Norsk institutt for luftforskning

NLA Høgskolen

NMBU - Norges miljø- og biovitenskapelige universitet

NORSØK – Norsk senter for økologisk landbruk

NTNU

Nasjonal kompetansetjeneste for aldring og helse

Nasjonal kompetansetjeneste for kvinnehelse

Nasjonalforeningen for folkehelsen

Nasjonalt kunnskapssenter om vold og traumatisk stress (NKVTS)

Nasjonalt senter for e-helseforskning

Nasjonalt utviklingssenter for barn og unge - NUBU

Nofima

Nord universitet

Nordlandsforskning

Noregs vassdrags- og energidirektorat (NVE)

Norges Geotekniske Institutt

Norges Handelshøgskole

Norges forskningsråd

Norges geologiske undersøkelse

Norsk Utenrikspolitisk Institutt

Norsk institutt for naturforskning (NINA)

Norsk institutt for vannforskning (NIVA)

Opplysningskontoret for Meieriprodukter

OsloMet – storbyuniversitetet

Polithøgskolen

RBUP Øst og Sør

Ruralis – Institutt for rural- og regionalforskning

SINTEF

Senter for grunnforskning (CAS)

Senter for studier av Holocaust og livssynsminoriteter

Simula Research Laboratory

Statens strålevern

Statped

Sykehuset Innlandet HF

Tannhelsetjenestens kompetansesentre

UiT Norges arktiske universitet

Universitetet i Agder

Universitetet i Bergen

Universitetet i Oslo

KS FoU	Norges idrettshøgskole	Universitetet i Stavanger
Kompetanse Norge	Norges musikkhøgskole	Universitetet i Sørøst-Norge
Kriminalomsorgens høgskole og utdanningssenter	Norsk Polarinstitutt	Universitetssenteret på Svalbard (UNIS)
KRUS	Norsk Regnesentral	Vestlandsforskning
Meteorologisk institutt	Norsk Romsenter	Veterinærinstituttet
NIBIO		Vitenskapskomiteen for mat og miljø